

שבת הראי"ה

תולדות חייו ודברי תורתו

של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל

רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת אמור

גליון מספר 124

אורות הפרשה

לְנַפֵּשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּיוּ וְכֹא, א.ו.

"המוות הוא חזיון שווא, טומאתו היא שקר, מה שבני אדם קוראים מות הרי הוא רק תגבורת החיים ותעצומתם. ומתוך השקיעה התהומית בקטנות, אשר יצר לב האדם השקיע אותו בה, הרי הוא מצייר את תגבורת החיים הזאת בצורה מדאיבה וחשוכה, שהוא קוראה מוות. מתעלים הם הכוהנים בקדושתם מהקשבה שקרית זו, שאי אפשר להמלט ממנה כל זמן שהממשל הכזבי כל כך שולט בעולם, כי אם בהעברת העיניים מהמחזה המביא את רשמי ההטעאה הללו אל הנפש, על כל נפשות מת לא יבא, לנפש לא יטמא בעמיו" [מרן הראי"ה, 'שמונה קבצים' ח', כג].

וּסְפָרְתֶם לָכֶם מִמִּזְחֶרֶת הַשָּׁבֶת וְכַג, טו.

"הגבהנו את היסוד של נפש הבהמית, שלנו ושל כל העולם כולו, אז בצאתנו ממצרים, לאט לאט, ממועד יציאתנו, משיעבור עם שבשר חמורים בשרם, והננו הולכים ועושים זה תמיד בפרק זה. מתחילים אנו עם העומר, מאכל הבהמות

המקור שהם שואבים ממנו כח החיים שלהם, ונפשנו הבהמית ונפש העולם כולו מתרוממה, לאט לאט מתרוממת, מטהרת מטומאתה, מזדככת ומתעלה, יוצאת מצורת בהמה לקבל אור צורת אדם, יוצאת מתכונת שעורים לתכונת חיטים. ואנו באים לחוג את חג השבועות, יום אשר עמדנו בקומה הרוחנית הגמורה שלנו, וזיו הקוממיות מתחדש עלינו בכל שבועות. חמושים אנו בכל כח עז החיים של נפש הבהמה והיא בעצמה עלתה, נתעדנה ונדוככה, ועוז לה, ויפעה לה, נטהרה וצוחצחה, והיא מוכנת להתחבר בחיבור אמיץ לצורת האדם השלמה, שאור הדעת העליון, האצילות הגמורה, שורה עליו, הדעת העליונה, בשני ערכיה הכלליים, הדעת המעשית והדעת השכלית הרוחנית העיונית. שתיהן בחוברת עולים ברוממותם, בשתי הלחם של חיטים, מאכל אדם, מאכל הנותן דעת. גם התינוק אינו יודע לקרא אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן, אבל הדעה המובלטת בכירורה - בחיטה היא, שכוללת כ"ב אותיות הדיבור במספרה, ותחת האלמות הבהמית, קול התור של תורה, הדיבור המלא, נשמע בארצנו" [שם א', תתכח].

אורות הראי"ה

מרן הראי"ה קוק

והגאון ר' יוסף גרשון הורביץ זצ"ל רבה של שכונת וישיבת מאה שערים (פרק ח')

(רוב הדברים שלהלן נלקחו מתוך ספרו ההיסטורי של רבי מנחם מנדל פרוש זצ"ל - 'בתוך החומות').

הקמת הועד האשכנזי

בשנת תרע"ח הוקמו בירושלים שני ועדים ציבוריים: הראשון - 'ועד העיר ליהודי ירושלים', והשני - 'ועד העיר האשכנזי'. על הרקע להקמת הועד האשכנזי, מספר רבי מנחם מנדל פרוש זצ"ל:

"ההתעוררות ליסוד שני ועדי העיר, יצאה מאת כל הצבור האשכנזי הרחב השייכים לישוב הישן; רבנים, עסקנים ומנהלי המוסדות. לא הייתה שום הווא אמינא שלא להשתתף ב'ועד העיר' הכללי והמשותף, אלא שהקימו לצידו את ועד העדה האשכנזית המיוחדת, כמו שיש גם 'ועד העדה הספרדית'. ולא לשם 'עדה מיוחדת' הייתה המטרה, ולא לשם קנאות ומלחמה נגד החופשיים (שהיו אז מיעוט בקרב תושבי ירושלים), אלא שסברו שנחוצק לעדת האשכנזים ועד מיוחד להגן ולפקח על מוסדות התורה והחסד, ועל הרכוש הציבורי. גם מבין היהודים המודרניים נמצאו כאלה שתמכו בשיטה זו ונצטרפו ל'ועד האשכנזי'.

הרוח החיה ב'ועד האשכנזי' היו דמויות כמו הרב ישראל פורת זצ"ל, הרב אליהו חיים צובנר, ור' שמואל קוק (אחיו של מרן הראי"ה).

נבחרו שבעים אנשים לחברי הועד, בתוכם ר' דב עפשטיין, רבי יחיאל מיכל טוקצינסקי, רבי זאב שחור, רבי זלמן הכהן רובין, רבי יהושע מאיר רייכמן, רבי זלמן סולוביצקי, ועוד.

גם מספר נכבד של 'קנאים' בני כולל אונגריין, נבחרו לחברי הועד.

אגב, לגר"ח זוננפלד ולגר"י דיסקין, לא היתה שום זיקה לוועד זה. הרב דיסקין ישב בודד יחד עם מתי מספר מקורבים, והרב זוננפלד היה אז ראש ממוני כולל אונגריין, שמעולם לא היו להם שום קשר למוסדות הכלליים של העדה האשכנזית. וכזכור, עיקר מטרת ועד העדה היה להגן על המוסדות.

כמו כן היה הרב זוננפלד רחוק בתכונתו מכל התנועה הזו של הועד, שדגלה בשיטת האחדות הכללית, והתרחקה מפירוד וקנאות."

תמיכת הראי"ה קוק בועד האשכנזי

באותה תקופה שהה מרן הראי"ה בלונדון. אנשי הועד שלחו לו מכתב מיוחד בו הם מבקשים את תמיכתו בוועד החדש:

"כבוד מברנא דעמא קדישא, הכהן הגדול מאחיו, גאון הגאונים ורב רבנן, פאר ישרון ואלוף דורו, כקש"ת מוהר"ר אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א, אב"ד לעדת היראים בלונדון המעשרה.

רבנו הגדול! כבר זכינו לראות זהרי שמשו שלוחה אל הקודש ונטויה על בית ועדנו ועד קהילת האשכנזים הי"ו, וכבר קדמנו לראש צדיק את ברכתנו ע"י התחלת אור הבוקר, ועוד יוסיף הדר"ג להרבות ולהגדיל מעשים גדולים וטובים לחיזוק בית ועדנו וקיומו, וכי בחכמת אלוקים אשר בלבבו הוא מרגיש כמה השעה דורשת לכך, לבנות את בית ועד ועדנו ולהקימו בנין עולם [...]"

אנחנו קוראים אל רבינו הדר"ג, הננו אומרים לכת"ר כי בית ועדנו צריך סעד ותמיכה לקיומו [...] ועלינו לבקש מהדר"ג כי ישלח לנו מיד תמיכת כסף לא פחות מסכום חמישים פונט [...] לשם 'ועד העיר האשכנזי', וה' יעזור לו למצוא מקום מוצא לכסף הזה.

[...] ובזה הננו חותמים ברכה ושלום, וברכת שנה טובה ומתוקה, שנת ישועה לציון וערי יהודא, שנת שיבתנו אל הק', ובתוכם הדר"ג אשר כמלאך ה' יבוא ויפיע על עמו בקודש, בב"א.

בשם ועד העיר האשכנזי, ברוך ראובן שלמה הלוי יונגרייס" המזכיר הראשי, ברוך ראובן קמא.

[אגרות לראי"ה: עמ' קלש-קמא]. ואכן, הראי"ה נענה לבקשתם, ושלח ע"י אחיו חמישים לא"י בעד הוצאות התעמולה של הועד.

בשלב מסוים הצטרף הועד האשכנזי באופן רשמי לתנועת 'הסתדרות ירושלים', שהקים מרן הראי"ה. וגם הרב זוננפלד והרב דיסקין הצטרפו להסתדרות זו [ראה אגרות לראי"ה: עמ' קמח].

ניתן להקדיש את העלון עבור יקירכם. לפרטים נא לפנות למערכת העלון

השתלטות הקיצוניים על הועד האשכנזי

מוסיף ומספר הרמ"מ פרוש זצ"ל: "אילו היה נמשך קיומו של ועד העדה האשכנזית ע"פ כיוון זה שנוסד מתחילה, הייתה היהדות החרדית בירושלים הולכת ומתחזקת והייתה יכולה לתפוס מקום חשוב, ואולי גם בראש, בכל העניינים הכלליים ובמוסדות הלאומיים. והיו יכולים המוסדות להתקדם ולפנות לבם לשכלולם להגדיל את ההכנסות ולהרחיב חוג פעולתם, להגדיל כוח התורה והיהדות".

אך לצערנו, התקפות הקנאים הפריעו לכך, והוצרכו ללכות כוחות רבים נגד בעלי המחלוקת. מספר קנאים שהיו חברים בוועד (ובתוכם מזכיר הוועד), השתלטו על ההנהגה, והיטו את כיוונו של הועד לעבר מחלוקת ופירוד. "בשבלם לא היה לוועד שום תפקידים חיוניים – כמו דאגה לשיפור המצב והחזקת המוסדות – אלא רק תפקיד אחד: ללחום נגד ועד העיר היהודי ירושלים. אותו מזכיר (שנעשה בינתיים למנהל) לא התחשב עם יתר החברים. הוא עשה הכל על דעת עצמו, וזרע פירוד ומחלוקת גם בתוך הועד עצמו. בראות שאר הנבחרים בוועד, שאין כוונתם מתקיימת לטובת המוסדות, החליטו כמה מהם למשוך ידיהם מועד נרגן זה, והתחילו להסתלק אחד אחד. בשלב מסויים נותר הועד האשכנזי בידי אלה השייכים לשתי הקצוות: מצד אחד בני כולל אונגריין, וסתם קנאים ובטלנים, ומצד שני דווקא כמה 'חפשיים'. המשותף בין הנשארים בוועד היה רק התנגדותם לתחייה הלאומית".

במכתב ששלח הגרצ"פ פראנק למרן הראי"ה בשנת תרע"ט הוא מתאר: "נוכחתי כי אין בוועד ממש, כל חבריו השתמטו ולא נשאר אלא המזכיר יליד אונגריין (הידועים פה עיה"ק שאינם משתתפים לתיקון כללות הציבור), והוא משתמש עכשיו בחותם הועד כרצונו כפי השפעתו על אחד או שנים שהיו בוועד, ונלוים אליו אחדים מבעלי המוסדות המקומיים עדיין למצוא בו איזה תועלת, אבל באמת אינו משמש כלום והלוואי שלא יזיק".

רק אז, החלו הנשארים בוועד למשוך אליהם את הרבנים הזקנים, כדי להסוות על פעולות המחלוקת שלהם. כאשר שמעו שאגודת ישראל קמה לתחיה, הודיעו תיכף על נכונותם להצטרף לה, ומסביבם נארגן ארגון של צעירים בשם 'צעירי אגודת ישראל', וכן ארגון של 'אגודת ישראל' תחת נשיאות הגרי"ח זוננפלד והגרי"י דיסקין.

מרן הראי"ה – נשיא הועד האשכנזי החדש

אותם בודדים שנותרו בוועד, יחד עם אותו מזכיר שנחפץ בינתיים למנהל, פרסמו את התנגדותם להכתרת מרן הראי"ה כרובה של ירושלים. זאת למרות שרוב נבחריו הועד היו חתומים על כתב הרבנות של הראי"ה, ורוב החתומים על הכתב רבנות היו חברי הועד.

או אז החליטו רוב הציבור בירושלים, שעמדו לצד מרן הראי"ה, לסדר בחירות חדשות לוועד העדה האשכנזית ע"פ שיטת רוב הציבור שהיה חפץ באיחוד ובשיתוף פעולה עם ועד העיר הכללי ליהודי ירושלים. גם בפעם הזאת נבחרו הציירים משני צידי הציבור החרדי. מצד אחד אנשים כמו הגרי"מ טוקצנינסקי, רבי יוסף זיו וכדו', ומצד שני הרמ"מ פרנקל, מזכירו של הגרי"י דיסקין. לנשיא הועד, נבחר מרן הראי"ה. והחל מיום ט' אייר תר"פ, ועד ליום כ"ו ניסן תרפ"ד, שימש מרן הראי"ה כנשיא הועד האשכנזי החדש.

מחאה נגד הועד הישן

גם לאחר הבחירות לוועד החדש, נותרו הקנאים בוועד האשכנזי הישן, ומשם שילחו חציצה נגד רבני ירושלים. ההתקפות הידועות שנעשו נגד מרן הראי"ה עד סוף ימיו, יצאו בדרך כלל מתוך אותו יעד אשכנזי.

במכתב נדיר שהתפרסם באותם ימים (צילומי קיים תחת ידיו, ונפרסמו בשבועות הבאים), כותבים רבני ירושלים כך:

"האיש [...] אשר אחרי הדחתו ממשרתו בתור סופר באחד המוסדות שבפניה"ק נכשלנו אנחנו בו ושרת בתור מזכיר הועד עד שמצאנו לנחוץ –

מפני תעלוליו – לגלות דעתנו באסיפה רבה כי אין לו שום שייכות אל ועד העיר, והאיש הזה שנשאר בחוץ עם עוד איזה מאחררי ריב משתמש באדריסות שונות ומפיק המכתבים הללו בשם ועד העיר האשכנזי בתור מזכירו או בשם קהילות החרדים שזה חוצפה גדולה, וכדי להונות את בית ישראל הרחוקים מציג הוא לנס במכתביו אלה שמותיים של אנשים שונים מבני כוללו כולל אונגריין ושלא מבני כוללו ועל גביהם את שמות הרה"ג הישיש ר' יצחק ירוחם דיסקין נ"י והרה"ג הישיש ר' חיים זאנענפעלד נ"י במקום שהכל יודעים שהגרי"י דיסקין נ"י בזקנותו המופלגה קמו עיניו מלראות וגם הרב חיים זוננפלד שיח' הוא חלש מזקנה, ואינם יכולים לישא עליהם אחריות צבורית, וגם כי מעולם לא התעסקו ברבנות [...]".

בשנים לב לעלבון התורה והשפלת כבוד עיה"ק וכבוד רבניה אשר במכונה כזאת שכל יסודה הוא רק לסתור ולא לבנות ושעלולה לגרום נזק רב למוסדות התורה והיראה שבעה"ק, מוצאים אנו א"ע מחויבים להודיע בשער בת רבים בשמינו ובשם כל רבני ירושלים להוקיע את הדברים נגד השמש כי ה' [...] אין לו שום יפוי-כח ושום זכות לדבר בשם ועד העיר אפילו חצי דבר".

פעילות הועד החדש

ברם, כוחו של הועד החדש בנשיאות מרן הראי"ה, היה מוגבל במקצת, משום שעדיין לא נסתמנו הגבולות הברורים בין תפקידו של ועד זה ובין התפקידים של הנהלות המוסדות הצבוריים הוותיקים. כל העניינים הצבוריים כמו החזקת הרבנות, בתי דינים, מורי הוראה, וכל העניינים הסוציאליים כמו תמיכות לקמחא דפסחא, שך דירה וכדו', נעשו ע"י ועד הכללי כנסת-ישראל, ששימש מאז ומתמיד במקום ועד הקהילה, וכן שאר מוסדות התורה והחסד התנהלו ע"י גבאים ומנהלים מנכבדי הקהילה, ולא קל היה הדבר לשנות את יסוד ההנהגה המסורתית.

עובדה נוספת שהקשתה במקצת על פעילות הועד החדש, הייתה כי שבעים הנבחרים של הועד החדש היו ע"פ רוב גם מנהלי המוסדות הקיימים, והיו עסוקים וטרודים בענייניהם, ולא יכלו לפנות מספיק זמן להתמסר לקיום הועד החדש.

לעומת זאת, הועד האשכנזי הנפרד (הישן) התנהל ע"י קומץ אנשים פנויים מעבודה ובעלי אמביציות, שמצאו סיפוק לרוחם במלחמתם נגד רבני ירושלים ומוסדותיה, ולא היה עליהם לדאוג בעד אנשי שלומם, משום שאף הם נהנו ממוסדות הציבור ומקופות הציונים, ומשום שכך פעילותם ניכרה יותר.

בכל זאת, התקיים 'ועד העדה האשכנזית' זמן רב, והועיל הרבה לעצור את פרצות ועד האשכנזי הישן, ולהגביל את ההרס העלול מצידם. ביחוד עמד הועד החדש על המשמר להגן על כבוד מרן הראי"ה מידי הקנאים' ולהרחבת השפעתו בפנים ובחוץ כלפי הממשלה האנגלית.

הכוחות הגדולים של הרב קוק

מספר רמ"מ פרוש זצ"ל:

אגלה כאן אחד מהסודות שידוע רק לאחרים, שסידרתי פעם ביקור של המנהל רבי ראובן שלמה יונגרייס בבית הרב בשעה מאוחרת בלילה. השיחה הייתה ביניהם לבד, ואני חכיתי בחוץ זמן רב. וכשיצא הרב יונגרייס, אמר לי:

"הכרתי את הכוחות הגדולים של הרב קוק, וליבי אומר לי שסוף כל סוף הוא יהיה המנצח".
[בתוך החומות' עמ' 250].

העלון בחסות ישיבת "אורות אביב" בדרום תל אביב

תוכנית לימוד מתוכננת ומוגדרת, עם יעדים לימודיים לכל תלמיד ע"פ יכולתו ○ לימוד מעמיק ומקיף עם מעגלי חזרות ○ אווירה משפחתית חמה ואוהדת. לפרטים: הרב אמינגר: 050-8822088 הרב יובל: 052-8119291

העלון יוצא לאור בסיוע 'דפרי שיר' – הדוכן שלך לספרי קודש ומוסיקה יהודית. להזמנות: 077-3220338
סניפים:
תחנה מרכזית י-ם.
אצ"ל 60 ר"ג.
איכילוב 8 פ"ת.

העלון יוצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זיע"א
שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת- ים, או בדואר ל: reivyaa@gmail.com
או להתקשר למספר: 0546-573-528
ניתן לקרוא את העלון גם באתר www.yeshiva.org.il
ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע
גנות הספרים של 'אור האורות' - reivyaa2@gmail.com

אור
האורות